

Ірина Беззуб,

мол. наук. співроб.,

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Київ, Україна

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РЕПОЗИТОРІЙ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ВІДКРИТОЇ ОСВІТИ

У статті досліджено інституційний репозиторій закладу вищої освіти як важливу складову реформування системи наукової комунікації в Україні, провідний інструмент відкритої освіти та засіб інтеграції України у європейський освітній простір.

Доведено, що репозиторії підвищують рейтинги та служать реальними показниками ефективності роботи університетів і їхніх бібліотек. Розкрито значення репозиторію для студентства як засобу отримання швидкого й необмеженого доступу до навчально-методичної та наукової літератури, створеної університетською академічною спільнотою, а також ресурсу для розміщення студентських робіт. Висвітлено сутність, роль і значення стратегічних комунікацій у формуванні суспільної підтримки освітніх реформ.

Ключові слова: стратегічні комунікації, відкритий доступ, інституційний репозиторій, наукові комунікації, Webometrics, Ranking Web of Repositories, світові рейтинги університетів і репозиторіїв.

Процес інтеграції України у європейські освітні структури, який розпочала держава, відбувається паралельно з подальшим проникненням в освітні системи інноваційних інформаційних технологій розвинутих країн. Потреба нашої країни перебувати в контексті трансформацій освітніх систем висуває необхідність приведення до світових стандартів як вітчизняного правового поля в галузі освітньої діяльності, так і технологічне забезпечення її функціонування. Це знайшло відображення в Законі України «Про вищу освіту», у якому серед основних пріоритетів державної освітньої політики визначено доступність вищої освіти, сприяння сталому розвитку суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для освіти протягом життя, інтеграцію системи вищої освіти України у Європейський простір [1]. Така стратегія створює нові виклики як перед українською системою освіти в цілому, так і перед споживачами освітніх послуг.

Цікавими нововведеннями в підготовку майбутніх фахівців виступають технології відкритої освіти. Вони не лише урізноманітнюють форми надання освітніх послуг, а й підвищують їхню ефективність, сприяють адаптації до швидкісних темпів розвитку інформаційного суспільства, появи нового типу фахівців, здатних користуватися відкритими загальнодоступними ресурсами, раціоналізувати перспективні ідеї в професійній діяльності.

Мета статті полягає в дослідженні інституційного репозиторію (далі – ІР) закладу вищої освіти (далі – ЗВО), його ролі та місця в сучасних наукових комунікаціях в умовах упровадження відкритої освіти в Україні.

Відкриту освіту треба розуміти як систему, у якій реалізується процес отримання знань на основі принципів інформатизації, демократизації та інтеграції за допомогою новітніх інформаційно-комунікаційних технологій. Її головна мета – навчити здобувачів максимально використовувати ресурси для вибудовування власної освітньої програми. Іншими словами, особистість виступає замовником своєї освіти, проектує її зміст і відповідає за нього, урешті-решт отримуючи певний рівень освіченості та фаховості.

Упровадження технологій відкритої освіти прискорилося завдяки поширенню міжнародного руху відкритого доступу (Open Archives Initiative) до результатів наукових досліджень. Відкритий доступ (далі – ВД) до інформації забезпечується через ІР та електронні журнали відкритого доступу, які створюються в університетах, науково-дослідних установах, де, крім друкованих, архівуються ще й недруковані статті. Ідеться про запрошення університетів, бібліотек, видавництва, фондів, окремих учених зробити результати наукових досліджень відкритими для спільноти.

У цих умовах забезпечення користувачів швидким доступом до наукової та навчальної інформації стає традиційною послугою бібліотек ЗВО. Відкритий доступ до інформації стає сьогодні більш затребуваною моделлю наукових комунікацій, що спрямовує діяльність університетських бібліотек до взаємодії з університетом у поширенні результатів наукових досліджень. Зазначимо, що бібліотеки загалом виступають активними прихильниками відкритого доступу, оскільки він дає змогу усунути як правові, так і цінові бар'єри, які раніше стримували їхні зусилля в наданні доступу до інформації. Комп'ютеризація, використання всесвітньої мережі Інтернет, збільшення електронних інформаційних ресурсів значно розширили й полегшили бібліотечні можливості та форми доступу до ресурсів.

Сучасний етап розвитку науки й освіти України можна охарактеризувати активним створенням і впровадженням ЗВО та науковими установами цифрових сховищ й архівів. Значна кількість таких установ втілюють концепцію відкритого доступу до результатів наукових досліджень через створення інституційного репозиторію. Крім того, в усьому світі саме бібліотеки ЗВО виконують роль інституцій, які пропагують нові послуги та консультують дослідників щодо переваг розміщення робіт у відкритому доступі, зокрема в репозиторіях.

Реалізація проектів відкритого доступу до інформаційних ресурсів в інституційному, національному й глобальному вимірах уже стали об'єктом наукових пошуків дослідників, які вивчають теоретичні та практичні аспекти розвитку комунікацій у сучасному світі.

Першість у дослідженні проблеми належить фахівцям бібліотечної та документно-інформаційної сфери. Зокрема, питання відкритого доступу до електронних інформаційних ресурсів та функціонування інституційних репозиторіїв досліджували О. Буйницька, О. Шкодзінський, Т. Колесникова, В. Олексюк та О. Олексюк та ін.

Широке коло питань організаційного та функціонально-змістового аспектів електронних архівів досліджували у своїх працях такі вітчизняні науковці й практики, як О. Бруй, Л. Бакуменко, В. Белінська, Н. Пасмор, Н. Фролова, Л. Кашаєва та ін. Ці дослідники розглядають репозиторії як електронні архіви для накопичення, довготривалого й надійного зберігання та забезпечення відкритого доступу до результатів наукових досліджень в університетах й установах. Т. Ярошенко у своїх дослідженнях доводить, що саме інституційні репозиторії є найефективнішим засобом обміну інформацією у сфері науки. Висвітленню провідної ролі електронних архівів наукових публікацій для ефективної комунікації в освітньому та академічному середовищах присвячено роботи І. Передерій.

Одними з основних виробників наукової продукції у світі є ЗВО, тому реалізація ВД до наукової та освітньої інформації через створення інституційних репозиторіїв виглядає особливо ефективною. Так, за даними Т. Ярошенко, велика кількість публікацій вітчизняних науковців (від 170 до 200 тис. на рік) досі залишається невідомою не лише світовій, а й українській академічній спільноті [2]. Упровадження інституційних репозиторіїв покликане розв'язати проблему.

На сьогодні дедалі більше країн долучається до руху за відкриту освіту. Так, у Реєстрі репозиторіїв відкритого доступу (Registry of Open Access Repositories, ROAR), що підтримується Університетом Саутгемптона у Великій Британії, на 20.01.2016 р. було зареєстровано 1 тис. 574 репози-

торіїв. У Довіднику репозиторіїв відкритого доступу (Directory of Open Access Repositories, OpenDOAR) – авторитетна база академічних (наукових) репозиторіїв відкритого доступу, що розроблена й підтримується Ноттінгемським університетом [кількість зареєстрованих репозиторіїв зростає з 367 (на 20.07.2015 р.) до 1 тис. 831 (на 20.01.2016 р.)]. У цьому переліку у 2016 р. містилося 32 ІР ЗВО України [3]. Станом на червень 2019 р. у міжнародних реєстрах репозиторіїв ROAR та DOAR зареєстровано 103 репозиторії з України [4]. Згідно з рейтингом репозиторіїв The Ranking Web of World repositories від Cybermetrics Lab, у світі налічується 2 тис. 790 усіх видів сховищ, основу яких становлять інституційні репозиторії – 2 тис. 708 [5].

Отже, розвиток інституційних репозиторіїв в Україні є вимогою часу та результатом інтенсивного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Треба зазначити, що протягом останніх років діяльність наукових бібліотек ЗВО України щодо організації та наповнення інституційних репозиторіїв значно активізувалася, що сприяє підвищенню рейтингів наукових публікацій дослідників, які працюють у ЗВО.

ІР ЗВО передбачає збір публікацій своїх науковців і співробітників, чим і відрізняється від тематичної електронної бібліотеки. Види документів, які зберігають ІР, залежать від єдиної політики університету та безпосередньо репозиторію. ІР зберігають оцифровані об'єкти насамперед наукової, освітньої та навчальної діяльності – наукові публікації, звіти, матеріали конференцій, робочі навчальні програми, програми комп'ютерної, педагогічної, виробничої практик, патенти, авторські свідоцтва, підручники, навчальні посібники, збірники, конспекти лекцій з дисципліни, інструктивно-методичні матеріали до семінарських, практичних і лабораторних занять, методичні рекомендації та розробки викладачів, мультимедійні презентації, програмні розробки викладачів, фото, аудіо-, відеоматеріали тощо.

Особливо важливою для освітян і науковців є можливість доступу в ІР до малотиражних видань. Зазвичай вони залишаються малопоміченими, оскільки публікуються в кількох паперових примірниках або на мережесервісах, що мають персоніфікований доступ, обмежений користувачами корпоративної мережі ЗВО.

ІР як один із ключових елементів сучасної інфраструктури відкритої науки має задовольняти вимоги користувачів щодо контенту (структури, глибини архіву, упорядкування даних тощо), доступності, універсальності, верифікації представленої інформації, дотримання юридичних та етичних норм (авторське право), застосування найсучасніших політик

поводження з даними, інструментів аналітичного оброблення інформації, досконалих технічних і програмно-технологічних рішень. Надзвичайно важливою є зручність користувачького інтерфейсу, широка лінійка інструментів роботи із вмістом електронних архівів, можливість багато-критеріального пошуку інформації з послідовним уточненням та збереженням результатів. IP надає можливість здійснювати пошук за авторами, назвами, ключовими словами, датою публікації або в різноманітних комбінаціях цих параметрів. Його використання в навчальному закладі має ряд переваг: надання вченим оперативного та зручного доступу до світових наукових інформаційних ресурсів, ученим із споріднених ЗВО інших країн – до вітчизняних наукових публікацій; підвищення престижу й рейтингу навчального закладу та його науковців шляхом наочного інформаційного представлення власних наукових здобутків; зростання цитувань вітчизняних наукових праць і їхнього впливу на інші дослідження; підвищення рейтингу бібліотеки ЗВО [6].

Студенти на кожному з етапів підготовки отримують вільний доступ до IP, що дає їм можливість використовувати актуальну навчально-методичну документацію та відкриті матеріали досліджень інших студентів і викладачів. Крім того, виконуючи дослідження, студент може використовувати систему й поповнювати репозиторій власними матеріалами.

IP відіграють важливу роль в індивідуальній роботі студентів, яка передбачає самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизацію, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань з навчального курсу й розвиток навичок самостійної роботи. Публікування в IP текстів індивідуальних навчально-дослідних завдань, а також звітів про їх виконання сприяє підвищенню якості праць завдяки їх розміщенню у відкритому доступі, формуванню навичок «самоархівування» результатів власної діяльності; унеможливленню їхнього копіювання з метою плагіату. У процесі науково-дослідної роботи студенти виконують реферати, курсові, дипломні (магістерські) роботи, а також можуть готувати наукові праці, матеріали до виступів на семінарах і конференціях [7].

При створенні IP треба враховувати збільшення кількості звернень до нього через мобільні пристрої. При цьому розв'язання потребує проблема адаптації сайту для перегляду його за допомогою мобільних пристроїв і використання його можливостей для навчання та наукової роботи. Мобільне навчання є новою освітньою парадигмою, робить процес навчання всеохоплюючим та мотивує до безперервної освіти протягом життя [8].

Серед головних перешкод у розвитку ВД, крім пласту проблем, пов'язаних з вимогами комерційних видавництв та узгодженням авторських прав, фахівці називають відсутність мотивації в дослідників до додаткового розміщення в архівах своїх опублікованих робіт, хоча численні дослідження показують значно більшу кількість завантажень для робіт з відкритого доступу, їх швидше й масштабніше поширення.

До найавторитетніших вітчизняних ІР належать: eKMAIR – електронний архів Національного університету «Києво-Могилянська академія»; ELARTU – ІР Тернопільського національного технічного університету ім. І. Пулюя; Електронний науковий архів НТБ НУ «Львівська політехніка»; eSSUIR – електронний архів Сумського державного університету; eKhNUIR – електронний архів Харківського національного університету ім. В. Каразіна; ARChNU – ІР Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича та ін.

Наприклад, ІР НТБ ТНТУ ім. І. Пулюя ELARTU створено у 2008 р. на програмному забезпеченні DSpace. У 2015 р. у цьому електронному архіві було розміщено 2 тис. 698 електронних документів, які розподілено на 30 фондів, структура яких відповідає потребам ЗВО та характеризує його науково-освітню діяльність. Станом на 28 серпня 2019 р. він містить 26 тис. 753 електронних публікацій у відкритому доступі [9]. Репозиторій СумДУ діє із січня 2011 р. Станом на 27 вересня 2019 р. кількість документів становить 72 тис. 660. Кількість відвідувань сайту репозиторію протягом року становить понад 200 тис. більше ніж із 120 країн світу, кількість переглядів – понад 1 млн [10].

ІР створюються та підтримуються багатьма провідними світовими університетами з метою поширення їхнього наукового здобутку. Проте сьогодні наявність ІР в університеті зумовлена не тільки бажанням зберегти науковий здобуток своїх дослідників, а й тим, що він є потужним інструментом формування іміджу університету та його науковців.

Для стимулювання розвитку ІР як провідників ВД двічі на рік укладається вебметричний рейтинг Ranking Web of Repositories – субрейтинг міжнародного веб-рейтингу світових освітніх установ Webometrics, який представляє рейтинг репозиторіїв (наукових електронних бібліотек – електронних архівів документів наукового та освітнього призначення) університетів і наукових організацій. У рейтингу використовуються загальнодоступні інституційні профілі університетів у Google Scholar Citations. Міжнародний рейтинг веб-репозиторіїв наукових статей є ініціативою Cybermetrics Lab, дослідної групи, яка належить до Consejo Superior de Investigaciones Científicas (CSIC), найбільшого

публічного дослідного центру Іспанії. Метою цього рейтингу є підтримка ініціатив щодо забезпечення вільного доступу до наукових публікацій та навчальних матеріалів в електронній формі.

Лабораторія Cybermetrics, використовуючи кількісні методи, розробила та застосовує індикатори, що дають змогу вимірювати наукову активність в Інтернеті. Кіберметричні показники важливі для оцінювання результатів наукових досліджень та є ідеальним доповненням до результатів, отриманих бібліометричними методами в науково-математичних дослідженнях.

Головна мета рейтингу Webometrics Ranking of World Repositories – стимулювати обмін інформацією між ученими з усього світу за рахунок публікацій результатів досліджень на своїх сайтах. З 2019 р. система ранжирування репозиторіїв містить формування чотирьох ранжированих списків репозиторіїв [усі (інституційні + тематичні), інституційні, портали та регіональні й корпоративні інформаційні системи поточних досліджень (Current Research Information System, CRIS)]. В основі ранжирування є кількість записів у Google Scholar (GS), які розміщено на веб-доменах відповідних організацій – власників репозиторіїв. Такий список постійно оновлюється [11].

На сучасному світовому ринку освітніх послуг глобальні рейтинги ЗВО, зокрема IP, набувають дедалі важливішого значення. Для українських ЗВО участь у світових рейтингах стала справою престижу, що сприяє об'єднанню національної системи освіти й науки з європейським простором, забезпеченню якості освіти та усуненню наявних перешкод на шляху до мобільності студентів, викладачів, дослідників й управлінців вищої школи.

У липні 2019 р. опубліковано оновлений світовий рейтинг транспарентності репозиторіїв університетів та інших науково-освітніх установ (Transparent Ranking of Repositories) від Webometrics. За його підсумками – Transparent Ranking: Institutional Repositories by Google Scholar (July 2019) – Електронний науковий архів Національного університету «Львівська політехніка» посів 56 місце у світі серед 2 тис. 664 учасників і повернув собі перше місце серед репозиторіїв України [12].

Одним з провідників відкритої науки в Сумському державному університеті є репозиторій – електронний архів академічних текстів студентів та науковців університету. Архів налічує понад 70 тис. документів та утримує провідні позиції серед репозиторіїв України та світу (третє та 106 місце) за версіями рейтингу Webometrics. У 2018–2019 рр. розпо-

чато архівування кваліфікаційних робіт (+3,5 тис. документів); додано 3 тис. наукових видань [13].

Інституційний репозиторій ELARTU ТНТУ ім. І. Пулюя, який у 2017 р. згідно з рейтингом Webometrics посів 10 місце серед інституційних репозиторіїв України та 824 місце серед інституційних репозиторіїв світу, станом на липень 2019 р. займає відповідно п'яте та 116 місця [14].

За підсумками липневого рейтингу репозиторіїв IP Національного університету харчових технологій (eNUFTIR) посів 122 місце (у січні 2019 р. – 132) у світі серед 2 тис. 664 учасників і сьоме місце серед репозиторіїв України. Наразі в eNUFTIR представлено понад 28,5 тис. електронних публікацій [15].

Електронний науковий архів Таврійського державного агротехнологічного університету ім. Д. Моторного (ElarTSATU) у липневому рейтингу 2019 р. піднявся на 38 позицій у світовому рейтингу і посідав 1 тис. 017 місце. Серед українських ЗВО репозиторій ElarTSATU на 34 позиції, що краще на дев'ять позицій порівняно із січневим рейтингом 2019 р. На сьогодні Електронний науковий архів університету активно збільшує свій документний арсенал, який налічує 7,5 тис. документів.

Аграрні ЗВО, крім ДДАТУ, представлено репозиторіями Житомирського НАЕУ та Миколаївського НАУ (відповідно 20 і 28 місця), а Запорізький регіон – Запорізької державної інженерної академії (42 місце), яка з 2018 р. є інститутом ЗНУ [16].

Проаналізувавши критерії Webometrics, можна стверджувати, що розвиток та підтримка інституційного репозиторію, його рейтинг відіграють вагомую роль у загальному рейтингу університету. Проведений аналіз показує, що основне завдання Webometrics полягає в мотивуванні наукових і навчальних закладів надавати відкритий доступ до своїх освітніх та наукових здобутків.

На наше переконання, практика створення IP ЗВО як дієвого інструменту реалізації концепції відкритої освіти важлива і з точки зору загальних масштабних завдань реформування освітньої галузі в Україні. У свою чергу, революційні трансформації національної освіти, очевидно, не матимуть успіху без належного сприйняття фаховим науковим та освітянським середовищем, професорсько-викладацькою корпорацією, студентською спільнотою, іншими зацікавленими середовищами та громадянським суспільством узагалі. Іншими словами, без свідомої суспільної підтримки ефект розпочатих реформ може бути мінімальним. Тому важливою видається реалізація стратегічного завдання – здобуття громадської підтримки із застосуванням продуманих стратегічних комуні-

кацій у поєднанні із сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

У контексті нашого дослідження під стратегічними комунікаціями треба розуміти узгоджені дії державних органів (як ініціаторів освітніх новацій), спрямовані на формулювання та донесення до «споживача» (реформованих і зацікавлених середовищ та спільнот) зрозумілих для суспільного загалу меседжів у галузі реформи вищої освіти. Ідеться про популяризацію нововведень через прямі та завуальовані повідомлення (своєрідні «сигнали», «послання») щодо доконаної необхідності обраної стратегії реформування, лаконічні формулювання змісту та переваг очікуваних змін, заходи з формування симпатії до реформаторських кроків. Важливо, щоб офіційна інформація про освітню реформу доносилася до одержувачів за чітко продуманими принципами, які б застерегли її неприйняття чи сприйняття як чергової пропагандистської кампанії.

Загалом же така комунікативістика потребує інформаційного масиву, що дасть споживачеві додаткові відомості про справжні наміри комунікатора (уряду, державних органів) з метою залучення цільової аудиторії та громадської думки на підтримку національних цілей освітньої реформи.

Отже, у нашому випадку стратегічні комунікації можна трактувати як узгоджені дії у сфері державних комунікацій для впливу на сприйняття освітньої реформи, що відповідає цілям національного рівня. Причому державні комунікації здійснюються значною мірою на е-платформах: порталах, сайтах органів публічної влади (міністра освіти й науки України та ін.), сторінках управлінців у соціальних мережах, а також у формі е-петицій та е-звернень громадян, відкритих даних тощо. Важливу роль можуть відігравати тематичні наукові конференції, дискусії, круглі столи, тренінги, громадські обговорення, зустрічі з фахівцями та громадськістю тощо.

Таким чином, стратегічні комунікації в оновленні вищої школи – дієвий інструмент упровадження системних довготривалих змін та реформ. Їхнє місце та значення в реалізації реформи вищої освіти в Україні можна охарактеризувати такими тезами:

– упровадження стратегічних підходів до комунікації в реформуванні вищої освіти дасть змогу урядовцям ухвалювати рішення, беручи до уваги інтереси та перспективи різних груп громадськості ще на етапах розроблення й коригування реформи;

– для досягнення позитивних результатів у здійсненні змін в освіті треба подолати виклики у вигляді негативного образу реформ;

– стратегічні комунікації мають продукувати наративи, які обумовлюють важливість змін освітньої сфери, формують відповідні очікування цільової аудиторії; сприяти здійсненню реформ з урахуванням інтересів окремих цільових груп, коли громадяни вбачають насамперед переваги для себе, тобто актуалізувати необхідність позитивних змін на нижчих рівнях, а не оперувати поняттями суспільної вигоди;

– сприйняття освітніх реформ суспільством залежить також від узгодженості дій органів публічної влади між усіма рівнями у фізичному, віртуальному та інформаційному просторах. Стратегічна комунікація формує відповідну «політику одного голосу»;

– громадяни повинні знати більше успішних прикладів освітньої реформи й переконуватися у її ефективності [17].

Підсумовуючи результати дослідження стану інституційних репозиторіїв ЗВО в Україні, можна стверджувати, що нині вони вже роблять вагомий внесок в освітній та науковий розвиток країни. ІР зарекомендували себе як успішні компоненти сучасної інфраструктури ЗВО, які намагаються відповідати вимогам часу.

Аналіз функціонування ІР доводить, що процес їхнього розвитку в Україні тільки набирає обертів. Як правило, формування електронних колекцій документів в архівах відкритого доступу відбувається відповідно до профілю фахової підготовки ЗВО. Навігаційні та пошукові можливості українських ІР відповідають сервісним можливостям програмного забезпечення, на основі яких функціонує архів. На нашу думку, є всі підстави вважати, що кількість ІР зростатиме, вони активно наповнюватимуться якісним контентом.

Сучасна науково-освітня спільнота в Україні – дослідники, викладачі, студенти – дедалі частіше визнає необхідність зберігання своїх інтелектуальних досліджень як приватної цифрової колекції даних, а також можливість представити результати цих досліджень поза межами свого навчального закладу. Відтак ЗВО створюють сховища інтелектуальних ресурсів з метою відкриття та розвитку нових форм наукової комунікації, які мають бути легалізовані, стандартизовані й забезпечувати необмежений доступ до інформації. Модель відкритого доступу в цілому виявляється дієвою в справі організації вітчизняних наукових інформаційних ресурсів, зокрема інституційних репозиторіїв. ІР діє як інструмент навчальної, наукової та міжнародної науково-дослідницької діяльності ЗВО, підвищує рейтинг і престиж закладу та його науковців у світовому інформаційному просторі.

Список використаних джерел

1. Про вищу освіту : Закон України № 1556–VII редакція від 09.08.2019 р. [Електронний ресурс] // Верховна Рада України : веб-сайт. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556–18/print1389899592029395>. – Назва з екрана.

2. *Ярошенко Т.* Відкритий доступ – шлях до присутності України у світовій науковій спільноті / Т. Ярошенко // Вища шк. – 2011. – № 3. – С. 47–51. – Режим доступу: <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1040>. – Назва з екрана.

3. *Божук Л.* Можливості мережі Інтернет у відтворенні результатів освітньої та науково-дослідної діяльності / Л. Божук // Інформ. освіта та професійно-комунікат. технології XXI ст. : матеріали IX Міжнародної наук.-практ. конф. – Одеса, 2016. – С. 202–217. – Режим доступу: <http://eg.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/22459>. – Назва з екрана.

4. Стан і перспективи розвитку національного репозитарію академічних текстів [Електронний ресурс] // Центр міжнар. проектів «Євроосвіта». – 2019. – 29.03. – Режим доступу: <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6000>. – Назва з екрана.

5. *Чмир О. С.* Цифровізація науки. Е-ресурси академічних текстів і наукових даних в Україні та світі [Електронний ресурс] / О. С. Чмир // Наук.-методолог. семінар «Інформаційний ресурс цифрового простору як драйвер розвитку галузі знань «публічне управління та адміністрування». – 2019. – 15.05. – Режим доступу: http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/be315_d30–4934–4_a59–805_a-137_e15_a2_c69_a.pdf. – Назва з екрана.

6. *Чмир О. С.* Національний репозитарій – універсальний ресурс доступу до академічних текстів [Електронний ресурс] / О. С. Чмир // Міжнар. наук. семінар «Наукові видання України: сучасний стан та перспективи розвитку». – 2018. – 28.09. – Режим доступу: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15384897686023.pdf>. – Назва з екрана.

7. *Олексюк В. П.* Інституційний репозитарій: можливості застосування у навчальному процесі [Електронний ресурс] / В. П. Олексюк, О. Р. Олексюк // Інформ. технології і засоби навчання : електрон. журн. – 2012. – № 6. – Режим доступу: <http://bibliosynergy.ula.org.ua/index.php/proekt2>. – Назва з екрана.

8. *Олексюк О. Р.* Мобільна версія інституційного репозитарія на основі системи DSpace [Електронний ресурс] / Олексюк Олеся Романівна // Матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф. FOSS Lviv

2014 (24–27 квітня 2014 р.). – Львів, 2014. – С. 65–67. – Режим доступу: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/16890>. – Назва з екрана.

9. Луцишина Т. Інституційний репозитарій як перспективна форма наукової та освітньої комунікації у вищому навчальному закладі [Електронний ресурс] / Т. Луцишина // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – 2015. – Вип. 42. – С. 567–579. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/npbuimviv_2015_42_47. – Назва з екрана.

10. eSSUIR–Electronic Sumy State University Institutional Repository [Електронний ресурс] // Електронний архів Сумського держ. ун-ту. – Режим доступу: <https://essuir.sumdu.edu.ua>. – Назва з екрана.

11. Ranking Web of Repositories [Электронный ресурс] // Науч.-мед. информ. портал «Медицинская и фармацевтическая наука Казахстана». – Режим доступа: <http://medscience.kz/ratings/global-ratings/ratings-of-repositories/ranking-web-of-repositories>. – Загл. с екрана.

12. У новому міжнародному рейтингу репозитаріїв Електронний науковий архів Університету посів 56-те місце у світі [Електронний ресурс] // Нац. ун-т «Львівська політехніка»: офіц. веб-сайт. – 2019. – 9.07. – Режим доступу: <http://lp.edu.ua/news/2019/u-novomu-mizhnarodnomu-reytingu-repozytariyiv-elektronnyu-naukovyu-arhiv-universytetu>. – Назва з екрана.

13. Репозитарій СумДУ: здобутки 2018–2019 рр. [Електронний ресурс] // Сумський держ. ун-т: веб-сайт. – 2019. – 18.09. – Режим доступу: <https://news.sumdu.edu.ua/uk/news/10792-repozitarij-sumdu-zdobutki-2018-2019-rr.html>. – Назва з екрана.

14. Інституційний репозитарій ELARTU ТНТУ у рейтингу Webometrics 08/2019 [Електронний ресурс] // Наук.-техн. б-ка Тернопільського нац. техн. ун-ту: веб-сайт. – Режим доступу: <https://library.tntu.edu.ua/allnews/institucijnyj-repozytarij-elartu-tntu-u-rejtynhu-webometrics-082019>. – Назва з екрана.

15. На десять позицій вгору: репозитарій Науково-технічної бібліотеки НУХТ досягає нових висот у світовому рейтингу [Електронний ресурс] // Нац. ун-т харч. технологій: веб-сайт. – 2019. – 8.08. – Режим доступу: <https://nuft.edu.ua/en/news/podiyi/na-desyat-poziczj-vgoru-repozitarij-naukovo-techno-bbloteki>. – Назва з екрана.

16. Репозитарій університету піднявся у світовому рейтингу від Webometrics [Електронний ресурс] // Таврійський держ. агротехнолог. ун-т ім. Д. Могорного: веб-сайт. – 2019. – 19.08. – Режим доступу: <http://www.tsatu.edu.ua/42600>. – Назва з екрана.

17. Супровід реформ: виклики для стратегічних комунікацій [Электронный ресурс] // Восточный европ. научн. журн. Полит. науки. – 2017. – № 12. – Режим доступу: <https://eesa-journal.com/2017/02/27/suprov-id-reform-vikliki-dlya-strategichnix-komunikacij>. – Загл. с екрана.

References

1. Zakon Ukrainy No. 1556–VII redaktsiia vid 09.08.2019 r. «Pro vyshchu osvitu» [Law of Ukraine «On Higher Education» No. 1556–VII as of 09.08.2019]. *Verkhovna Rada Ukrainy: veb-sait – The Verkhovna Rada of Ukraine: Website*. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556–18/print1389899592029395> [in Ukrainian].

2. Yaroshenko, T. (2011). Vidkrytyi dostup – shliakh do prysutnosti Ukrainy u svitovii naukovii spilnoti [Open access – the way to Ukraine’s presence in the world scientific community]. *Vyshcha shkola – High School*, issue 3, p. 47–51. Retrieved from <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/1040> [in Ukrainian].

3. Bozhuk, L. (2016). Mozhyvosti merezhi Internet u vidtvorenni rezultativ osvितnoi ta naukovo-doslidnoi diialnosti [The possibilities of the Internet in the reproduction of the results of educational and research activities]. Proceedings from Information Education and Vocational Communication Technologies of the 21 st Century’16: *IX Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia – 9 th International Scientific and Practical Conference*. (pp. 202–217). Odessa. Retrieved from <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/22459> [in Ukrainian].

4. Stan i perspektyvy rozvytku natsionalnoho repozytariiu akademichnykh tekstiv [Condition and prospects of development of the national repository of academic texts]. *Tsentr mizhnarodnykh proektiv «Ievroosvita» – Center for International Projects «EuroEducation»*. (29.03.2019). Retrieved from <http://www.euroosvita.net/index.php/?category=1&id=6000> [in Ukrainian].

5. Chmyr, O. S. (2019). Tsyfrovizatsiia nauky. E-resursy akademichnykh tekstiv i naukovykh danykh v Ukraini ta sviti [Digitalization of science. E-resources of academic texts and scientific data in Ukraine and in the world]. Proceedings from Digital space information resource as a driver of the development of the public administration and administration knowledge industry ’ 19: *Naukovo-metodolohichnyi seminar (15.05.2019) – Scientific and Methodological Seminar*. Retrieved from <http://academy.gov.ua/pages/dop/198/files/be315 d30–4934–4 a59–805 a-137 e15 a2 c69 a.pdf> [in Ukrainian].

6. Chmyr, O. S. (2018). Natsionalnyi repozytarii – universalnyi resurs dostupu do akademichnykh tekstiv [National Repository – a universal

resource for access to academic texts]. Proceedings from Scientific editions of Ukraine: current state and prospects of development '19: *Mizhnarodnyi naukovyi seminar (28.09.2018) – International Scientific Seminar*. Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/15384897686023.pdf> [in Ukrainian].

7. Oleksiuk, V. P. (2012). Instytutsiinyi repozytarii: mozhlyvosti zasto-suvannya u navchalnomu protsesi [Institutional repository: possibilities of application in the educational process]. *Informatsiini tekhnologii i zasoby navchannia: elektronnyi zhurnal. – Information Technology and Teaching Aids: Electronic Journal*, no. 6. Retrieved from <http://bibliositynergy.ula.org.ua/index.php/proekt2> [in Ukrainian].

8. Oleksiuk, O. R. (2014). Mobilna versiia instytutsiinoho repozytariaia na osnovi systemy DSpace [Mobile version of the institutional repository on the basis of DSpace]. *Materialy Chetvertoi mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii FOSS Lviv 2014 (24–27 kvitnia 2014 roku) – Proceedings of the Fourth International FOSS Lviv Scientific and Practical Conference (2014, April 24–27)*. (pp. 65–67). Retrieved from <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/16890> [in Ukrainian].

9. Lutsyshyna, T. (2015). Instytutsiinyi repozytarii yak perspektyvna forma naukovi ta osvithoi komunikatsii u vyshchomu navchalnomu zakladi [Institutional Repository as a Prospective Form of Scientific and Educational Communication in Higher Education]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteky Ukrainy im. V. I. Vernadskoho – Transactions of V. I. Vernadsky National Library of Ukraine*, issue 42, pp. 567–579. Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/npnbuimviv_2015_42_47 [in Ukrainian].

10. eSSUIR–Electronic Sumy State University Institutional Repository [eSSUIR–Electronic Sumy State University Institutional Repository]. (2019). *Elektronnyi arkhiv Sumskoho derzhavnoho universytetu – Electronic Archive of Sumy State University*. Retrieved from <https://essuir.sumdu.edu.ua> [in Ukrainian].

11. Ranking Web of Repositories [Ranking Web of Repositories]. (2019). *Nauchno-meditsinskii informatsionnyi portal «Meditsinskaia i farmatsevticheskaia nauka Kazakhstana» – Scientific and Medical Information Portal «Medical and Pharmaceutical Science of Kazakhstan»*. Retrieved from <http://medscience.kz/ratings/global-ratings/ratings-of-repositories/ranking-web-of-repositories> [in Russian].

12. U novomu mizhnarodnomu reitynhu repozytariiv Elektronnyi naukovyi arkhiv Universytetu posiv 56-te mistse u sviti [In the new international repository ranking of the University's electronic scientific archives ranks 56 th in the

world]. *Natsionalnyi universytet «Lvivskapolitehnika»: ofitsiyniy veb-sait – Lviv Polytechnic National University: Official Website*. (9.07.2019). Retrieved from <http://lp.edu.ua/news/2019/u-novomu-mizhnarodnomu-reytingu-repozytariyiv-elektronnyy-naukovyy-arhiv-universytetu> [in Ukrainian].

13. Repozytarii SumDU: zdobutky 2018–2019 rr. [SSU Repository: 2018–2019 Achievements]. *Sumskyi derzhavnyi universytet: veb-sait. – Sumy State University: Website*. (18.09.2019). Retrieved from <https://news.sumdu.edu.ua/uk/news/10792-repozitarij-sumdu-zdobutki-2018–2019-rr.html> [in Ukrainian].

14. Instytutsiyniy repozytarii ELARTU TNTU u reitynhu Webometrics 08/2019 [Institutional Repository of ELARTU TNTU in Webometrics Ranking 08/2019]. (2019). *Naukovo-tekhnichna biblioteka Ternopilskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu: veb-sait – Scientific and Technical Library of Ternopil National Technical University: Website*. Retrieved from <https://library.tntu.edu.ua/allnews/instytucijnyj-repozytarij-elartu-tntu-u-rejtynhu-webometrics-082019> [in Ukrainian].

15. Na desiat pozystsii vhoru: repozytarii Naukovo-tekhnichnoi biblioteki NUKhT dosiahaie novykh vysot u svitovomu reitynhu [Ten positions up: NUCT Repository Reaches New Heights in World Ranking]. *Natsionalnyi universytet kharchovykh tekhnolohii: veb-sait – National University of Food Technology: Website*. (8.08.2019). Retrieved from <https://nuft.edu.ua/en/news/podiyi/na-desyat-poziczj-vgoru-repozitarij-naukovo-tekhnichno-biblioteki> [in Ukrainian].

16. Repozytarii universytetu pidniavsia u svitovomu reitynhu vid Webometrics [The University repository has risen in the world rankings from Webometrics]. *Tavriiskiy derzhavnyi ahrotekhnolohichnyi universytet imeni Dmytra Motornoho: veb-sait – Dmitry Motorny Tavria State Agrological University: Website*. (19.08.2019). Retrieved from <http://www.tsatu.edu.ua/42600> [in Ukrainian].

17. Suprovid reform: vyklyky dlia stratehichnykh komunikatsii [Supporting reforms: challenges for strategic communications]. (2017). *Vostochnyi evropeiskii nauchnyi zhurnal. Politicheskie nauki: veb-sait – Eastern European Scientific Journal. Political science: Website*, no. 12. Retrieved from <https://eesa-journal.com/2017/02/27/suprovid-reform-vikliki-dlya-strategichnix-komunikacij> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 08.08.2019.

Iryna Bezzub,

Junior Researcher,

V. I. Vernadsky National Library of Ukraine

Kyiv, Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3561-5991>**Institutional Repository of Higher School as the Instrument of Opening up Education**

The article deals with the introduction of institutional repositories of higher education institutions in Ukraine as a constructive model of open access to electronic resources, which play an important role in the processes of accumulation, storage and translation of scientific and educational information in space and time.

Institutional repositories have been proven to be an important component of reforming the scientific communication system, as they give access to control over the research from the academic community, increase competition, and reduce the monopoly of journals for scientific publications, increase the rank of universities and their libraries that have open libraries archives. In addition, they serve as a real indicator of the effectiveness of universities as research and educational centers, demonstrate the scientific and social importance of research, the status and social importance of higher education institutions.

Emphasis is placed on the important function of repositories for students who receive rapid and unrestricted access to educational and methodological and scientific literature created by the university academic community, and who can publish their own work. Institutional repositories have been proven to be a leading tool for open education and ways of integrating Ukraine into the European educational space.

The essence, role and importance of strategic communications in the formation of public support for educational reforms are highlighted.

Keywords: strategic communications, open access, opening up education, institutional repository, scientific communications, Webometrics, Ranking Web of Repositories, world rankings of universities and repositories.